

28.4.2026

Luonnonsuojeluliiton eriävä mielipide oikeusministeriön Lupapoikkeama-hankkeen 22.4.2026 esitetystä työryhmän mietinnöstä

Suomen luonnonsuojeluliitto ry on ollut jäsenenä oikeusministeriön työryhmässä, joka on asetettu valmistelemaan sähköjärjestelmän tasapainottamiseksi tarvittavaa vesivoimalaitoksen lupamääräyksistä poikkeamista koskevaa sääntelyä. Työryhmän toimikaudeksi asetettiin 15.10.2025 - 15.4.2026.

Työryhmän on laadittava ehdotuksensa (ts. mietintö) hallituksen esityksen muotoon. Luonnonsuojeluliitto ei yhdy työryhmän mietintöön, vaan jättää mietinnöstä eriävän mielipiteen.

Työryhmälle asetetut tavoitteet ja valitut keinot

Työryhmälle asetettuna tavoitteena oli muuttaa vesilakia siten, että tuotantoaan säätämään kykenevä vesivoimalaitos voisi väliaikaisesti, viranomaisen asiaa koskevan nimenomaisen päätöksen perusteella poiketa lupamääräyksistä, jos sähköjärjestelmän tasapainottaminen tätä poikkeuksellisesti edellyttää.

Jo työryhmän asettamispäätöksessä tavoitteen saavuttamiseksi on valittu hyvin tarkkarajainen keino, eikä työryhmä ole siten voinut työssään selvittää tai arvioida sähköpulatilanteessa sähköjärjestelmän tasapainottamisen kannalta tarkoituksenmukaisimpia keinoja. Työryhmän työ on sidottu nimenomaisesti selvittämään, miten vesivoimalaitos voisi lain nojalla myönnetyllä poikkeusluvalla poiketa sille asetetuista lupamääräyksistä ja siten ohittaa normaalin lupakäsittelyn.

Työryhmän asettamispäätöksessä ei ole huomioitu sitä, miten muiden ratkaisujen avulla voitaisiin tyydyttävästi saavuttaa työryhmän työlle asetettu tavoite. Ennen työryhmän asettamista ei ole myöskään huomioitu, että miten olemassa olevalla lainsäädännöllä voitaisiin vastata työryhmälle asetettuun tavoitteeseen.

Luonnonsuojeluliitto katsoo, että työryhmä on asetettu edistämään vesivoimalaitosten toiminnanharjoittajien etuja näyttämättä toteen, että sääntelyn tavoitteiden saavuttaminen tosiasiallisesti olisi tarpeellista. Jos työryhmän asettamispäätöksessä esitetty ongelma ja tavoite olisi todellinen, työryhmän työtä ei olisi sidottu yhteen energiantuotannon teknologiaan ja tosiasiallisesti yhteen lainsäädäntövaihtoehtoon.

Luonnonsuojeluliitto korostaa, että vastaava normaalista säännöstelystä poikkeaminen sähköpulan vuoksi on mahdollista nykyisen vesilain mukaisessa lupamenettelyssä, jos tällainen vesitaloushanke täyttää sille laissa määrätyt edellytykset.

Työryhmän esittämiä muutoksia ei siten tarvita, jonka vuoksi ehdotettu sääntely vain rikkoo vesilain systematiikkaa, monimutkaistaa sääntelyä, lisää julkisen vallan kustannuksia sekä lisää hallinnollista taakkaa.

Työryhmän mietinnössä poikkeusluvan kestoksi ehdotetaan enintään kuusi vuotta. Luonnonsuojeluliitto pitää selvänä, että kuuden vuoden lupaa ei voida pitää poikkeuslupana, vaan kyseessä on määräaikainen vesitalouslupa ja työryhmän esittämää sääntelyä on pidettävä vesilain mukaisen lupajärjestelmän tarkoituksenmukaisena kiertämisenä.

Vesipuitedirektiivi

Vesilain mukaista vesistöjen käytöstä säättää keskeisesti vesipuitedirektiivi (2000/60/EY).

Työryhmän työssä on tunnistettu, että työryhmän ehdottaman sääntelyn soveltaminen voisi vaatia, että voimalaitokselle myönnettäisiin poikkeama vesipuitedirektiivin vesien tilan tavoitteesta. Vesipuitedirektiivin vesien tilasta on säädetty kansallisesti vesienhoitolaissa (1299/2004).

Luonnonsuojeluliitto katsoo, että sääntelyn kohteena todennäköisesti olevien voimalaitosten toiminta ei aina täytä nykyisellään vesipuitedirektiivin vaatimuksia. Komissio onkin kehottanut Suomea muun muassa mahdollistamaan vesilupien tarkistamisen vesipuitedirektiivin mukaisesti ja se on nostanut Suomea vastaan rikkomusmenettelyn.

Nyt ehdotetulla sääntelyllä voisikin olla mahdollista myöntää poikkeama vesienhoidon tilatavoitteista jopa silloin, kun varsinainen vesilupa tai sen varjolla harjoitettava toiminta ei täyttäisi vesipuitedirektiivin vaatimuksia.

Luonnonsuojeluliitto pitää selvänä, että vesienhoidon tilaa ei voida heikentää, ennen kuin vesipuitedirektiivin vesien tilaa turvaavat velvoitteet ovat täytäntöönpantu kansalliseen lainsäädäntöön. Muussa tapauksessa voi ilmetä tilanteita, että

vesivoimalaitosten harjoittamaa toimintaa joudutaan rajoittamaan tai kieltämään jälkikäteen.

Sähkömarkkinat

Eriävässä mielipiteessä on aikaisemmin esitetty, että sääntelyn tavoitteiden saavuttaminen ei tosiasiallisesti olisi tarpeellista. Tarpeen puuttumista korostaa se, ettei työryhmän mietinnössä tai sen työskentelyssä ole osoitettu, milloin nyt ehdotettua sääntelyä olisi ollut tarpeen soveltaa ja työryhmän työn aikanakin on ollut merkittävää epäselvyyttä siitä, missä tilanteessa ehdotettua sääntelyä sovellettaisiin.

Työryhmän mietinnössä olisi tullut arvioida, miten sääntelyssä tarkoitetut sähköpulatilanteet tulisivat yleistymään tulevaisuudessa, eli miksi sääntely, ja nimenomaan vesivoimaa koskeva poikkeuslupasääntely, olisi tarpeellista.

Luonnonsuojeluliitto katsoo, että työryhmän mietintö ja työ ei ole perustunut tutkitusti todettuun tarpeeseen ja siten objektiivisesti valittuihin vaihtoehtoihin.

Eräänä esimerkkinä sähkömarkkinoiden niukkuudesta on esitetty talvea 2022–2023, joka johtui Venäjän aloittamasta hyökkäyssodasta Ukrainaan. Niukkuutta ei ole kuitenkaan voitu tutkia, sillä tiedot sähköntuotannosta ovat olleet salattuja vesivoiman osalta.

Työryhmän mietintö ei muuta tilannetta, sillä siinä ei ole esitetty keinoja, joilla varmistettaisiin ehdotetun sääntelyn lainmukaisen käytön objektiivinen arviointi.

Vaikutukset

Työryhmän mietinnössään ehdottama sääntely lisää viranomaisille uusia työtehtäviä ja kasvattaa viranomaisten työn määrää. Ehdotuksella on kustannuksia lisäävä vaikutus. Viranomaisille asetettaisiin velvoitteita vaikutusten selvittämisestä, sääntelyn kohteena olevien laitosten kartoittamisesta, lupahakemusten laadinnasta, mahdollisista muutoksenhakumenettelyistä sekä jälkikäteen suoritettavista haittojen arvioinneista ja niiden korvauksista.

Luonnonsuojeluliitto katsoo, että vesilainsäädännön vakiintuneen sääntelyn mukaisesti hankkeen toteuttamista tehtävä hakemus ja siihen liittyvä selvitystyö ovat toiminnanharjoittajan tehtävä. Lisäksi vesitaloushankkeesta aiheutuvat haitat ja

edunmenetykset ovat toiminnanharjoittajan vastuulla, joka on tässä tapauksessa myös taloudellisen hyödyn saaja. Menettely vastaa aiheuttaja maksaa -periaatetta.

Työryhmän mietinnössä haittoja on tarkoitus arvioida siten, että poikkeuksen käytön vaikutuksia arvioidaan ennen sen soveltamista vallitsevaan tilaan. Kuten eriävässä mielipiteessä on aikaisemmin todettu, vesivoimalaitosten lupatilannetta ja säännöstelykäytäntöjä ei voida pitää aina luvanmukaisina tai lainmukaisina.

Haittoja ei voida siten verrata sellaiseen tilanteeseen, jotka ovat jo laittoman tai luvattoman toiminnan perusteella heikentyneet. Ennen uutta vesivoimalaitoksilla luontoa heikentävää lainsäädäntöä tulisi vesivoimalaitosten käyttö korjata luvanmukaiseen ja lainmukaiseen tilanteeseen.

Ehdotettu sääntely ympäristölle vaikutuksiltaan verrattavissa lyhytaikaissäännöstelyyn, jossa lyhyen aikavälin aikana vesistön virtaamaa muutetaan voimakkaasti siten, ettei se kuulu normaali vuosisäännöstelyn piiriin.

Jokiekosysteemi on tottunut vuodenaikana tapahtuviin luonnollisiin virtaamamuutoksiin, mutta ennakoimattomat ja suhteellisen suuret virtaamamuutokset ovat tutkitusti hyvin haitallisia, sillä vesistöalueen lajit, luontotyytit tai maamassat eivät ole tottuneet tällaisiin nopeisiin muutoksiin.

Virtaamamuutoksilla on todettu olevan myös ihmisen hengelle ja terveydelle vaarallisia vaikutuksia, esimerkiksi jäiden epätyypillisten muutosten vuoksi.

Suomessa ei ole kuitenkaan tehty lyhytaikaissäännöstelyn vaikutuksista kattavaa pitkäaikaista tutkimusta, vaikka lyhytaikaissäännöstelyä harjoitetaan useilla voimalaitoksilla ilman, että sen vaikutuksia on arvioitu tai kompensoitu voimassa olevan oikeuden mukaisesti.

Työryhmän mietinnössä ei ole asiallisesti tai lainkaan tunnistettu tai selvitetty ehdotetun sääntelyn vaikutuksia linnustoon sekä luonnonsuojelulajilla suojeltuihin lajeihin ja luontotyyppeihin.

Työryhmän asettamispäätöksen mukainen tehtävä on niin tarkkarajaisesti asetettu, että se aiheuttaa haittaa vapaasti kehittyville sähkömarkkinoille. Suurten sähköntuotantoyhtiöiden vaikutusvallan lisääminen ehdotetulla sääntelyllä lisää

Suomen luonnonsuojeluliitto ry

Eriävä mielipide

Oikeusministeriö

haitallisia vaikutuksia sähkömarkkinoilla, jolloin harvoille toiminnanharjoittajille kertyy käytännössä valta päättää viimesijaisten sähkömarkkinatuotteiden hinnasta.

Koska työryhmän mietintö on asettamisesta lähtien keskittynyt esittämään muutoksia vain vesivoimalaitoksiin, muiden sähköpulaan vaikuttavia sähkömarkkinaratkaisuja ei ole arvioitu. Ehdotetulla sääntelyllä onkin haitallisia vaikutuksia muun muassa muiden kuin vesivoimataloudellisten ratkaisujen käyttöönottoon, kehitykseen ja investointeihin.

Lisätietoja

Hannes Koljonen, ympäristöoikeuden asiantuntija, puh. 044 493 1106,
hannes.koljonen@sll.fi. Suomen luonnonsuojeluliiton edustaja työryhmässä.